

ปัญหาเพียงข้อเดียวของมนุษยชาติ

— ๒ —

๒๒ เมษายน ๒๕๑๓

เวลาของพวกเรา ล่วงมาถึง ๔ นาฬิกาครึ่งแล้ว
จะได้พูดกันต่อไปถึงเรื่องที่ค้างอยู่. ในข้อแรก อยากจะให้
ระลึกไปถึงเรื่องที่พูดมาแล้ว ว่า ทำอย่างไรจึงจะป้องกัน
ความทุกข์และแก้ไขความทุกข์ได้ โดยเฉพาะสำหรับมวลชาว
ตามหัวข้อปัญหาที่ตามมา. ปัญหาทั้งหมดขึ้นอยู่กับปัญหา
ที่ว่า *เกิดมาทำไม* ? ใครจะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย
ก็รวม แต่ความรู้สึกของผม ตลอดเวลาที่ได้สังเกตศึกษา
สิ่งต่างๆ มา จนกระทั่งบัดนี้ รู้สึกว่า **ปัญหาทั้งหมดขึ้นอยู่กับปัญหาเดียว ว่า เกิดมาทำไม** ? เพราะฉะนั้น
ในขั้นนี้ ขอให้สนใจปัญหานี้ เพื่อจะเข้าใจคำถามที่ผมจะพูด
ซึ่งจะพูดในลักษณะที่ว่า มันขึ้นอยู่กับปัญหาเดียวว่า
เกิดมาทำไม ?

๒๓

เด็ก ๆ เขาถามว่า ทำอย่างไรจึงจะเล่าเรียนดี? ผมก็ตอบไปว่า ต้องรู้ว่าเกิดมาทำไมเสียก่อน จึงจะเล่าเรียนดี. คนโต ๆ มักจะถามว่า ทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จในการงาน? ผมก็ตอบว่า จะต้องรู้เสียก่อนว่า เกิดมาทำไม? คนแก่ ๆ ส่วนมากจะถามว่า จะปฏิบัติธรรมอย่างไรจึงจะดับทุกข์ได้? ผมก็ตอบว่า มันต้องรู้เสียก่อนว่า เกิดมาทำไม? เพราะเกี่ยวนี้คุณก็ไม่รู้ว่า เกิดมาทำไม? แล้วจะปฏิบัติธรรมอย่างไร? แล้วจะปฏิบัติธรรมะข้อไหน มันจะผิดไปหมด เพราะไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม?

เพราะฉะนั้นปัญหาที่ถามว่า ทำอย่างไรจึงจะป้องกันความทุกข์ในชีวิตพรവാตได้? มันก็รวมอยู่ที่ว่า ต้องรู้เสียก่อนว่า เกิดมาทำไม? ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว มันพวไปหมด. เราเล่าเรียน เราประกอบกิจการงานในอาชีพ เราก็ได้ผลงาน มาบริโภคใช้สอย กระทั่งมีเกียรติยศ ชื่อเสียง มีอะไรต่าง ๆ ที่เราต้องการจะมี. แต่ถ้าเราไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไมแล้ว มันจะผิดวัตถุประสงค์ไปหมด. แม้แต่จะเล่าเรียน หรือจะประกอบกิจการงาน หรือแม้แต่จะรับประทานเข้าไป; นี่พูดกำหนาบ ๆ. ถ้าไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไมแล้ว มันก็จะกินเข้าไป หรือรับประทานเข้าไปในลักษณะที่ผิด ๆ ทั้งนั้น. ฉะนั้นขอให้ไปคิดดูให้ดีว่า ปัญหาทั้งหมด มันขึ้นอยู่กับปัญหาเพียงปัญหาเดียว.

เมื่อคืนก่อนหัวค่ำเราก็พูดกันถึงว่า ชีวิตมันต้องเทียมค้วควาสองตัว จึงจะดับทุกข์หรือป้องกันความทุกข์ได้; นั่นก็เป็นเรื่องของกรรว่าเกิดมาทำไมด้วยเหมือนกัน. หากกรรว่าเกิดมาเพื่อประโยชน์อะไรแล้ว จึงรู้ต่อไปว่า จะต้องทำอย่างไร? จนกระทั่งว่า จะต้องจกให้ชีวิตนี้ มันเทียมค้วควาสองตัว. คววยตัวที่หนึ่งก็เรียกว่า *คววมรู้* ในเมื่อตัวที่สองเรียกว่า *กัวัณร*. ดังนั้นคววยตัวที่หนึ่งต้องกรรว่า เกิดมาทำไม?, และพวกคุณก็เป็นเด็กธมมีอในมหาวิทยาลัย

เพราะไม่รู้ว่ามี เกิดมาทำไม, เพราะฉะนั้นเราจะต้องรู้ซึ้งนี้ เพื่อไม่เป็นเด็กอมมือ อีกต่อไป. เพราะไม่รู้ซึ้งจึงได้ชื่อว่า: เป็นเด็กอมมือ ฉะนั้นต้องรู้ซึ้งนี้ เพื่อพ้น จากความเป็นเด็กอมมือ. นี่คือนิยามเฉพาะหน้า คือปัญหาที่จะต้องทำให้บัณฑิต มหาวิทยาลัยพ้นจากความเป็นเด็กอมมือ. แล้วก็ต้องไม่หลบตา หลงไปตาม ที่พูดกัน หรือนิยมกันว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นอุดมศึกษา เพราะ ที่แท้จริงเป็นเรื่องของเด็กอมมืออยู่ เพราะไม่รู้ว่ามี เกิดมาทำไมนั่นเอง. อันนี้ ก็เป็นเรื่องสำคัญ คือเรื่องของความไม่ประมาท. ตอนนี้อยากจะพูดถึงเรื่อง ความประมาทสักนิดหนึ่ง.

คำว่า “ความประมาท” ในภาษาธรรมะของพระพุทธเจ้า นั้นมันกว้าง ไม่แคบๆ เหมือนในภาษาไทย ซึ่งหมายถึงเพียงอุบัติเหตุ. สำหรับคำว่า ความประมาท ในภาษาธรรมะนั้นแปลเป็นภาษาไทย หรือภาษาอะไรๆ ไม่ได้. ขอให้ใช้คำว่า “ประมาท” หรือ “ไม่ประมาท” ไปตามเดิม. เพราะคำว่า ประมาท มันรวมไว้ทั้งหมดของสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา : ความไม่รู้ก็รวมอยู่ในคำว่า ประมาท, ความอวดดีก็รวมอยู่ในคำว่าประมาท, ความสะเพร่าไม่รอบคอบ ก็รวมอยู่ในความประมาท, ความซี้แก่ก็รวมอยู่ในความประมาท, แม้แต่ความ ไม่ทึ่งยกย่องใจพองฟูปลื้มปroudให้สำเร็จ ก็เรียกว่าความประมาททั้งนั้น : มันรวม อยู่ในคำว่า “ประมาท” ทั้งหมด. หรือถ้าเดี๋ยวนี้เรายังหลบตาอยู่ ยังไม่รู้ว่ามี เรา เป็นอะไร เราเป็นเด็กอมมือ หรือว่าเราเป็นบัณฑิตมหาวิทยาลัย ขึ้นอุดมศึกษา; อย่างนี้ก็เรียกว่า ความประมาทเหมือนกัน แม้โดยไม่รู้สึกรู้สั.

สำหรับความประมาทในภาษาไทยนั้นมันแคบ ประกอบไปด้วยเจตนา แล้วก็มีการรู้สึกรู้สัแล้วอวดดี หรือประมาท. ส่วนในภาษาบาลี หรือภาษา ธรรมะนั้น มันไปไกลกว่านั้น แม้ไม่รู้สึกรู้สั ก็เรียกว่าความประมาทเหมือนกัน.

ฉะนั้นเราจะต้องตั้งต้นด้วยความไม่ประมาท คือต้องตั้งต้นด้วยการรู้จักความประมาท แม้ที่ไม่รู้จักตัวนี้ ให้กลายเป็นความไม่ประมาทเสียก่อน.

เราสวนมนต์ทำวัตรทุกเช้าทุกเย็น ด้วยบทปัจฉิมโยวาทของพระพุทธเจ้า คือคำสั่งสุดท้ายเมื่อก่อนจะปรินิพพานนั้นว่า “จงอิงพร้อมด้วยความไม่ประมาท” พระเณรก็สวนกันอยู่ทุกเช้าทุกเย็น. แต่ถ้าไม่รู้ว่ เกิดมาทำไม มันก็ยังประมาท ก็ยังไม่อยู่นั่นเอง ก็สวนแต่ปากพล่อยๆ ไปทั้งเช้าทั้งเย็น. มันก็ยังประมาทอยู่นั่นเอง. ฉะนั้นขอให้มันไว้ เพื่อกันความประมาท แล้วก็จะได้พยายามรู้เสียเร็วๆ ว่า เกิดมาทำไม? ที่นี้จะให้ทุกคนในหัวข้อที่ว่า เกิดมาทำไมต่อไป :

ข้อแรก บางทีจะมีคนเถียงว่า เราไม่ได้อยากเกิดมา กังนั้นเราไม่รับผิดชอบในปัญหาข้อนี้; ถ้ามันเป็นอย่างนั้นก็พึงรู้เถิดว่า นั่นแหละคือคนประมาทอย่างยิ่ง ประมาทถึงที่สุด เป็นความโง่บวมความประมาท และอะไรอื่น ๆ อีกมากมาย จนถึงกับพูดว่าเราไม่รับผิดชอบในการที่ว่า เรานเกิดมาทำไม? เพราะว่าเราไม่ได้อยากเกิดมา พ่อแม่ทำให้เราเกิดมา หรืออะไรทำนองนั้น เราไม่ได้รู้ไม่ได้ซึ้งเห็น. ถ้ามีปัญหาย่างนี้ ก็อย่าที่จะขอตัดบทลงไปแล้วว่า อย่าไปคิดในส่วนนั้น ขอให้คิดในส่วนที่ว่า มันเกิดมาแล้ว, เทียวห้มันเกิดมาแล้ว เกิดมาแล้วจริงๆ; เพราะเกิดมาแล้ว มันก็เป็นภาระจำยอม ที่เราจะต้องจำยอมว่าเราเกิดมาแล้ว เราจะต้องทำให้ถูกต้องกับความประสงค์ของการที่ได้เกิดมา เราจะต้องรู้หรือไม่รู้ มันไม่มีทางจะแก้ตัว.

สิ่งที่มันทำให้เราเกิดมานั้น มันไม่ยอมรับที่จะย้อนแก้ตัวของเรา เราจึงต้องรับภาระจำยอมนี้ว่า เรานเกิดมาแล้ว; แล้วเราต้องรู้ว่า เกิดมาทำไม? แล้วมันจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามนั้นด้วย. นี่ขอให้หมดปัญหาตอนนี้ไป

เดียวที่ว่า เราจะรู้หรือไม่ว่าเราเกิดมาเพราะอะไร ? เพื่ออะไร ? นั้นมันก็มีหน้าที่ที่จะต้องรู้ว่า เกิดมาทำไม อยู่ไหนแหละ ; เพราะว่า การเกิดมานี้ มันอยู่ใต้อำนาจของสิ่ง ๆ หนึ่ง แล้วแต่ว่า มนุษย์ผู้มีปัญญาคนแรกๆ เขาจะเรียกมันว่าอะไร ไปถามที่เห็นว่ ก็ที่สุด ก็จะมีประโยชน์ที่สุด. ข้อนี้เป็นปัญหาของทางฝ่ายจิต ฝ่ายวิญญาณ.

พวกที่เป็นวัตถุนิยมจะไม่ยอมรับเอาปัญหานี้ แล้วจะไม่ยอมรับว่ามีอะไรทำให้เกิดมา เพราะมันยุ่ง ; เขาว่าอย่างนั้น. เขาเกิดมาต้องการวัตถุ ก็ผลิตวัตถุ มันก็ต้องการ เทคโนโลยี เป็นพระเจ้า สำหรับช่วยให้การผลิตวัตถุที่เขาต้องการ สำเร็จตามความปรารถนา. อย่างนี้เราเรียกว่าพวกวัตถุนิยม เขาจะไม่ยอมคิดปัญหาย่างที่เราจะลึกลับ แล้วเขาก็จะหาว่าพวกเรานี้บ้า มาคิดปัญหาที่ไม่จำเป็นจะต้องคิด ว่า เกิดมาทำไม ? หรืออะไรทำให้เกิดมา ? แต่ที่นี้ฝ่ายเรา กล่าวคือชาวตะวันออก ซึ่งรุ่งเรืองอยู่ด้วยความสว่างไสวในทางวิญญาณนั้น มันก็คิด, มันต้องคิด และมันเคยคิดมามากแล้ว ; และรู้แล้วด้วย ว่าเกิดมาทำไม ? หรืออะไรทำให้เกิดมา ? แล้วก็ไม่ได้รู้เกินขอบเขต, รู้แต่พอที่เท่าที่จะดับความทุกข์ในการเกิดนี้ได้. นี่คือตัวพุทธศาสนา ได้แก้วิชาความรู้เท่าที่จำเป็นที่มนุษย์จะต้องรู้ เพื่อจะดับความทุกข์ได้ โดยเฉพาะก็ของทุกคนทั่วๆ ไป คือบรรพชาส เหมือนที่คุ้นกำลังตั้งปัญหามา. ฉะนั้นขอให้คิดว่าเกิดมาทำไม ? โดยที่ไม่ถึงว่า อะไรทำให้เกิดมา ? ถ้าเรารู้จักสิ่งทำให้เกิดมา เราก็จะรู้ได้ง่ายว่าเกิดมาทำไม ? คือมันเกิดมาตามความต้องการของสิ่งที่ทำให้เราเกิดมา.

อะไรทำให้เกิดมา ? พุทธอย่างภาษาของคนตะวันออก ที่รุ่งเรืองด้วยความสว่างไสวทางวิญญาณ เขาก็พูดกันตามที่เห็นว่า เหมาะแก่บุคคลในยุคนั้นในดินนั้น. บางพวกก็พูดว่า พระเจ้าทำให้เราเกิดมา สร้างเรา. แต่พุทธ-

บริษัทนี้ใช้คำว่า “พระธรรม”. พระธรรมทำให้เกิดมา. ที่นี้เดี๋ยวนี้ก็มี ความคิด ที่จะเป็นอิสระ คือไม่ใช้คำว่า “พระเจ้า” หรือ “พระธรรม” จะใช้ คำว่า “ธรรมชาติ” ก็ได้ *ธรรมชาติทำให้เราเกิดมา.* แต่อย่าลืมว่า ใน พุทธศาสนานั้น สิ่งที่เราเรียกว่า*ธรรมชาติ*นั้น เขารวมไว้ในคำว่า “พระธรรม”.

นี่แหละคุณจะต้องเข้าใจคำว่า *ธรรมชาติ* ที่ชอบพูดกันนั้น ใน พุทธศาสนารวมไว้ในคำที่เรียกว่า “พระธรรม”; เพราะคำว่า “ธรรม” หรือ พระธรรม นั้นกว้าง มันครอบคลุมไปทุกสิ่งทุกอย่างหมด. ตัวธรรมชาตินี้ก็ ตัวกฎของธรรมชาติก็ ตัวหน้าที่ของมนุษย์ตามกฎหมายของธรรมชาติก็ ตัวผลที่ได้ รับจากการปฏิบัติหน้าที่นั้นก็คือ เรียกว่า “ธรรม” เพียงคำเดียว. สิ่งต่างๆ ๔ ประเภท จำแนกเป็นอย่างๆ แล้ว ไม่รู้ก็จำอย่างนั้น รวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” เพียงคำเดียว. ธรรม ก็คือพระธรรมในที่นี้. พระธรรมในที่นี้ไม่ใช่หมายถึง แค่เพียง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เหมือนอย่างที่เราท่องกันแบบเรียน แก่หมายถึงทุกสิ่ง รวมทั้งสิ่งที่มีอำนาจ บันดาลให้สิ่งต่างๆ เป็นไป คือพระธรรม ในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ ฉะนั้นจึงเห็นได้ทันทีว่า พุทธบริษัทถือว่า พระธรรมเป็นผู้สร้างเรามา, แล้วก็มี ความมุ่งหมายจำกัดตายตัว ไม่พรว ไม่เลื่อน ว่าที่สร้างให้เกิดมานี้ เพียให้มาทำอะไร ?

พวกอื่นเขาไม่เรียกว่า พระธรรม เขาเรียกว่าพระเจ้า ก็ได้เหมือนกัน. คุณควรจะเข้าใจคำว่า “พระเจ้า” เพราะว่า พระเจ้านี้ เป็นภาษาไทย ไม่ใช่ ภาษาบาลี ไม่ใช่ภาษาฝรั่ง. พวกฝรั่งเขามีคำว่า “พระเจ้า” ของเขา เช่นคำว่า God เป็นต้น; แล้วมีคำที่ใช้แทนคำว่า God นี้อีกมากมายหลายสิบคำ, แต่แล้ว เขาก็ไม่รู้จักพระเจ้า หรือ God เช่นเดียวกับที่พวกพุทธบริษัทไม่รู้จักพระธรรม ในลักษณะที่ถูกต้อง และสมบูรณ์.

คำว่า “พระเจ้า” ที่แท้ในภาษาไทยนั้น มันก็คือพระธรรม คือทำหน้าที่สร้างโลก ควบคุมโลก ให้โลกเป็นไปตามกฎเกณฑ์, นั่นแหละคือพระธรรม หรือจะเรียกว่าพระเจ้ายี่สิบ; แต่แล้วเล็กๆ นิดๆ สอนให้เข้าใจผิด จนพระเจ้านี้ กลายเป็นบุคคล หรือเป็นผี หรือเป็นอะไรก็ตาม ที่มีความรู้สึกอย่างคน, ให้พระเจ้ารู้สึกเหมือนๆ คน เช่นพระเจ้าบางชนิดมักมากในการมารวมกันมี, หรืออย่างน้อยที่สุดก็รู้จักโกรธ รู้จักเกลียด รู้จักรัก รู้จักพอใจ เหมือนคนคน, มันก็เลยผิดไปจากความหมายที่ถูกต้องของคำว่า “พระเจ้า” แล้วพระเจ้าก็มี คุณลักษณะ หรือ *qualification* นั้น มากจนพูดไม่ไหว ก็สามารถทำอะไรทุกอย่าง มีหน้าที่ทุกอย่าง แล้วเราก็ไปเอาแต่เพียงหน้าที่อย่างนั้นๆ, มันก็ไม่ถูกต้อง ไม่ยุติธรรมแก่พระเจ้า นั่นแหละคือ การไม่รู้จักรับพระเจ้า.

เมื่อไม่รู้จักรับพระเจ้า ไม่รู้จักทั้งพระธรรม มันก็ไม่ว่า พระเจ้าหรือพระธรรมนั้น ย่อมการให้เราทำอะไร? จะเห็นว่าคุณควรจะไปรู้จักพระเจ้า รู้จักพระธรรม ให้เพียงพอเสียก่อน; แล้วก็จะรู้จักว่า พระเจ้า หรือพระธรรมนี้ ต้องการให้เราทำอะไร? แล้วมันก็จะเป็นอย่างเดียวกัน เป็นเรื่องๆ เดียวกัน กับที่ว่า ธรรมชาติต้องการให้เราทำอะไร? ที่นี้พอพูดถึงคำว่า “ธรรมชาติ” คุณก็รู้นิดเดียวอีกนั่นแหละ รู้นิดเดียวอีกตามเคย ว่าธรรมชาติก็คือ สิ่งที่มีมนุษย์ ไม่ได้ทำ ที่มันเกิดขึ้นๆ อยู่ตามธรรมชาติ ที่มนุษย์ไม่ได้สร้าง ไม่ได้ทำ; ถ้ารู้เท่านี้ก็เรียกว่ารู้นิดเดียวของความหมายทั้งหมด ของคำว่า “ธรรมชาติ”.

คำว่า “ธรรมชาติ” ในภาษาธรรมะ ในภาษาศาสนา ละก็กว้างหมด; อย่างเดียวกันกับคำว่าพระเจ้า, อะไรๆ เป็นธรรมชาติหมด ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ; แล้วต้องแบ่งไว้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่สิ่งที่มันมีสิ่งอื่นปรุงแต่ง ก็เรียกว่า “ธรรมชาติ” สิ่งที่อยู่เหนือการปรุงแต่งของสิ่งใด ๆ ก็ยังเรียกว่า

“ธรรมชาติ” อยู่นั่นเอง. เช่นเรื่องสูงสุดคือ นิพพานอย่างนี้ นิพพานก็เป็นธรรมชาติ; แต่ผู้ที่ไม่เคยบวช ไม่เคยเรียนภาษาบาลีจะไม่รู้อย่างนี้ จะไม่ได้ยินอย่างนี้ แล้วจะไม่เข้าใจอย่างนี้. ในภาษาบาลีจะใช้คำว่า “ธรรมชาติ” แก่ทุกสิ่ง : เรื่องโลก ๆ นี้ก็เป็นธรรมชาติ, เรื่องธรรมะก็เป็นธรรมชาติ, กระทั่งเรื่องสูงสุด, เหนือโลก เหนืออะไรหมด — ก็เรียกว่าธรรมชาติ; ฉะนั้นนิพพานเป็นธรรมชาติแห่งความไม่ตาย, เป็นธรรมชาติที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้, เป็นธรรมชาติซึ่งเป็นที่สุดของสิ่งที่ปรุงแต่ง อย่างนี้เป็นต้น. นมนี้ไหลออกไปจนคุณเพิ่งไม่เข้าใจ ใช่มั้ย? เพราะว่าในมหาวิทยาลัยของคุณไม่เรียนธรรมชาติอย่างนี้ ไปเรียนธรรมชาติ กิน นัว สม ไข่ ของเด็ก ๆ อมมียอยู่ตามเค็ม. เรียนเรื่องก่อนกรวดก่อนหิน ความร้อน แสง เสียง อะไรก็ตาม ก็เป็นเรื่องธรรมชาติทางวัตถุไปหมด. ส่วนธรรมชาติที่ไม่ใช่วัตถุนั้นไม่รู้จัก แล้วก็ยังไม่ยอมรับว่าเป็นธรรมชาติก็ได้. ฉะนั้นถ้าเข้าใจคำว่า “ธรรมชาติ” ในบาลี หรือในพุทธศาสนา มันก็หมดปัญหาไปมากที่สุดก็เลย; คือทำให้รู้ว่าธรรมชาติต้องการให้ “คน” นี้ทำอะไร ?

“คน” นี้ ถ้าพูดตามภาษาธรรมะอย่างนี้ ก็คือผลผลิตของธรรมชาติ แม้แต่ที่คุณเรียนวิทยาศาสตร์อย่างใหม่ ๆ จากพวกฝรั่งมา คุณก็พอเข้าใจได้ว่ามนุษย์ สัตว์ เหล่านี้มันเป็นผลผลิตของธรรมชาติ; มันไม่เคยมีอยู่ในโลกมาก่อน แล้วมันก็เพิ่งมีขึ้นมา ไปเรียนชีววิทยาคุณ มันก็รู้. แม้ตัวโลกเองก่อนหน้านั้นมันไม่มี มันก็เพิ่งมีขึ้นมา ฉะนั้นโลกนี้มันก็เป็นผลผลิตของธรรมชาติ ก็ด้วยการบังคับของธรรมชาติ. ในภาษาธรรมเขาเรียกว่าปรุงแต่ง เป็นการปรุงแต่งของธรรมชาติ ซึ่งมันไม่มีจิต ไม่มีเจตนาเหมือน “คน” มันก็ยังปรุงแต่งได้ บันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้. คุณเอาไปคิดดูซิว่า ถ้าคุณเชื่อว่า โลกนี้มันเกิดเป็นสะเก็ดออกมาจากดวงอาทิตย์ หรือว่าการรวมกลุ่มเข้มข้นของเนบิวลา (nebula) จนเกิดเป็นโลกขึ้นมา ก็ตาม,

คุณจะเรียกว่า มันเป็นเจตนาของธรรมชาติหรือไม่ ? ถ้าถือถือว่าธรรมชาติไม่ใช่คน ก็อาจจะถือว่าไม่ใช่เจตนาก็ได้. แต่เดี๋ยวนี้เรามีภาษาใช้ที่กว้างออกไป แม้ไม่มีชีวิตจิตใจ รู้สึกนึกคิด มันก็มีความหมายอยู่ในนั้น. ที่มันไม่อยู่นิ่ง ที่มันหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอนี้ เราเพิ่งดูให้ชัดถึชัด มันก็มีความหมายในลักษณะที่เหมือนกับเจตนา. เพราะเราต้องยอมรับว่า ธรรมชาตินี้มีวิวัฒนาการ คือเปลี่ยนไปเรื่อย ไปในทางที่แปลกออกไปๆ แปลกออกไปๆ นั่นคือวิวัฒนาการ จะด้วยความประสงค์อย่างไร ก็เพื่อที่จะถึงที่สุด หรือถึงจุดจบของมัน.

ดังนั้น การที่ธรรมชาติให้มีอะไรขึ้นมาไม่สิ้นสุดหยุดหย่อนนี้ ก็ควรจะถือว่า เพื่อถึงจุดจบของมัน. ที่นั่นถ้าเป็นจุดจบทางวัตถุธาตุ มันก็อาจจะเป็นเพียงความสลายตัวไปอีกก็ได้. สลายตัวไม่มีเหลืออยู่อีกครั้งหนึ่งก็ได้; คือโลกนี้มีจุดจบสักวันหนึ่งข้างหน้า เมื่อมันมีการสลายตัว ไม่มีเหลืออยู่อีกก็ได้. แต่นี่มันเป็นเรื่องทางวัตถุ มันไม่ใช่เรื่องของคนที่มีความชีวิตจิตใจ; ดังนั้นเรื่องของคนที่มีความชีวิตจิตใจ มันก็เลยมีจุดจบมากกว่านั้น หรือดีกว่านั้น วิเศษกว่านั้น; มันก็คือเรื่องจุดจบทางฝ่ายวิญญาณ เป็นเรื่องของความสว่างไสวทางวิญญาณ หรือ Spiritual - Enlightenment ดังที่เราได้พูดถึงมานานแล้ว. นี่แหละทางวัตถุก็ไปให้ถึงจุดสูงสุดของฝ่ายวัตถุ ทางฝ่ายวิญญาณก็ไปให้ถึงจุดสูงสุดของทางฝ่ายวิญญาณ. นี่แหละจะไปเป็นอันเดียวกันกับความประสงค์ของพระเจ้า หรือความประสงค์ของพระธรรม. พระธรรมเป็นเรื่องทางฝ่ายวิญญาณ เป็นส่วนสำคัญ มันก็ต้องมีจุดจบทางฝ่ายวิญญาณ คือมีจิตใจสูงสุด เท่าที่สิ่งที่เรียกว่าจิตใจมันจะสูงได้.

ทีนี้เมื่อถามว่า พระธรรมมีความมุ่งหมาย มีเจตนารมณ์อย่างไร ในการที่สร้างมนุษย์ขึ้นมา ? ก็เพื่อให้มนุษย์ไปถึงจุดสูงสุดของความเป็นมนุษย์. พระเจ้าก็เหมือนกัน เมื่อถือตามหลักของพวกคริสเตียน ซึ่งเขียนเรื่องพระเจ้า

เอาไว้ขัดเจนนพอนั้น ตั้งแต่ที่ยังเป็นกษัตริย์ เขาก็พูดไว้ชัดว่า เพื่อนมนุษย์จะไป
รวมกับพระเจ้าในที่สุด, เพื่อนมนุษย์จะไปเกิดในโลกของพระเจ้า คือไปเป็นอันเดียว
กันกับพระเจ้าในที่สุด; แล้วจับกันแน่น. เทียนมนุษย์ยังอยู่ในโลกของ
มนุษย์ที่เป็นความสกปรกมืดมัว เรารื้อน เป็นทุกขนี้ ก็ให้ปฏิบัตินำไปจน
พระเจ้าโปรด รับเอาไว้ในอาณาจักรของพระเจ้า ไม่ต้องเป็นอะไรอีกต่อไป.
จุลจบของพวกที่ถือศาสนาพระเจ้า เขาวัดไว้อย่างนี้ แต่แล้วเราก็ไม่เข้าใจเขา;
แล้วไปคุยกับเขาว่า บ้า ๆ บอ ๆ. นี่ผมอยากจะทวงถามว่า พวกคุณไม่รู้
ใจความของศาสนาคริสต์เสีย. จนไปคุยกับเขาว่า เป็นเรื่องบ้า ๆ บอ ๆ ก็ได้.
ทั้งนี้ก็เพราะว่า แม้แต่พวกคริสเตียนเองก็ไม่รู้เรื่องนี้ก็มี, นับถือศาสนาคริสต์
แต่ปาก เหมือนที่คนไทยเรานับถือพุทธศาสนาแต่ปาก; เมื่อพวกโน้นไม่รู้จัก
พระเจ้า พวกนี้ก็รู้จักพระธรรม.

ถ้าคุณรู้จักพระธรรมแล้วก็จะหมดปัญหา แล้วจะไม่ถามปัญหาอย่างนี้,
แล้วก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมาสวนโมกข์. ที่ถามปัญหานี้มันแสดงอยู่ในตัวแล้ว
ว่าไม่รู้ถึงสิ่งที่เรียกว่า “พระธรรม” ฉะนั้นก็เป็นการสมควรแล้ว ที่ว่า เราจะ
มาพบกันที่ไหนแห่งหนึ่ง เพื่อศึกษา หรือเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระธรรม
จนรู้จักพระธรรม; แล้วปัญหาต่างๆ จะหมด. คือรู้จักพระธรรมแล้ว ก็จะมีว่า
เกิดมาทำไม? โครบนตกไล่ให้ไหม? ช่วยวัตถุประสงค์อะไร? แล้วเราจะต้อง
ทำอะไรต่อไปให้ลุล่วงไปจนถึงที่สุด? ถ้ารู้จักพระธรรมมันก็ต้องรู้อย่างนั้น.
เกี่ยวเนื่องไม่รู้ถึงขนาดนั้น คือไม่รู้ถึงขนาดที่จะเรียกว่ารู้พระธรรม มันก็เป็นเหตุ
ให้ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน. ทั้งนั้นแต่การเป็นเด็กนี้ ก็ไม่ประสบความสำเร็จ
สำเร็จ ในการเรียน ในการทำงาน ในการบริโภคผลงาน ชนิดที่มันจะไม่เป็นความ
ทุกข์; มันมีแต่ความยุ่งโกลาหล วุ่นวาย หรือเป็นความทุกข์ไปหมด. วัฒนธรรม

หรือศาสนาอื่นถือคำว่า “พระเจ้า” พุทธบริษัทถือคำว่า “พระธรรม” เราจะต้องทำตามความประสงค์ของสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม”, มันมีเจตนารมณ์ของมันอย่างไรเราต้องทำตามนั้น. พุทธอย่างกำปั้นทุบดินก่อน ไม่มีทางคิด ว่าพระธรรมสร้างเรามา เพื่อให้เรามีธรรม. คุณจะมีหรือไม่มีก็ตาม; พระธรรมนี้สร้างเรามาเพื่อให้เรามีธรรม, สร้างมนุษย์มาเพื่อให้มีธรรม; เมื่อมีธรรมแล้วก็จะได้แตกต่างจากสัตว์. ฉะนั้นเราจึงมีคำพูดมาแต่โบราณถึงคำบรรพว่า “ธรรมะนี้เพื่อความคิดแปลกแตกต่างจากสัตว์”; ถ้าต้องการมันไว้บ้างก็ชื่อว่า “อาหารนิหฺพาทยเมถุนญฺ” – การหาอาหารกิน การแสวงความสุขในการนอน การรู้จักชี้สาธิต วิ่งหนีอันตราย และการประกอบเมถุนธรรม. “*สวามญฺญเมตปฺปสุภิ นรานิ*” – สัตว์อย่างนี้ไม่มีเสมอกันระหว่างคนกับสัตว์, “*ธมฺโม หิ เตสํ อธิโก วิเสโส*” – ธรรมะเท่านั้นที่จะทำความผิดแปลกแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์, “*ขมฺเมเน ทิมา ปสุภิ สมานา*” – เมื่อเอาธรรมะออกไปเสียแล้ว คนก็เท่ากับกับสัตว์. มันมีความว่า ธรรมะนี้ทำให้คนต่างจากสัตว์, ธรรมะสร้างคนขึ้นมาผิดจากสัตว์ก็เพราะว่า ต้องการให้คนมีธรรมะอย่างคน อย่างมนุษย์.

เดี๋ยวนี้ เราเรียกตัวเองว่าเป็นคน หรือเป็นมนุษย์ มันก็ต้องมีธรรมะ ถ้าใครไม่มีธรรมะก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์. คำว่า “ธรรมะ” ในที่นี้ก็หมายถึง ธรรมะสำหรับคน ธรรมะเพื่อมนุษย์ เพื่อคน ก็คือรู้ว่า เกิดมาทำไม? แล้วก็ทำไปให้ถึงที่สุด. พอยุ่ถึงพระเจ้าก็อย่างเดียวกันอีก พระเจ้าต้องการให้คนดีกว่าสัตว์ แล้วไปอยู่กับพระเจ้า. ถ้าพูดถึงธรรมชาติ ธรรมชาติต้องการให้มีวิวัฒนาการ ไม่หยุด, วิวัฒนาการมาจนเป็นมนุษย์ แล้วก็ให้ไปถึงที่สุดของความเป็นมนุษย์; ในที่สุดเราก็ไปจบอยู่ที่การมีธรรมะอย่างถูกต้องและสมบูรณ์.

นี่เรารู้จักว่า พระธรรมต้องการให้เรามีธรรม พุทธอย่างกำปั้นทุบดินก็ว่า ธรรมะสร้างมนุษย์ขึ้นมาสำหรับให้มีธรรมะ. ที่นี้ เดี๋ยวนี้เรามีธรรมะแล้ว

หรือยัง? คุณก็ตอบได้ด้วยตนเอง. ผมพูดที่โรมันก็กระทบกระเทือนทุกที ว่ามนุษย์ในโลกนี้มีธรรมะหรือยัง? พวกเราชาวไทยนี้มีธรรมะหรือยัง? และโดยเฉพาะคน คนเดียว เป็นคนหนึ่งๆ เช่นคุณเอง มีธรรมะหรือยัง? ผมก็ตอบได้แค่เพียงว่า ถ้ามีธรรมะจริงแล้ว มันไม่ยุ่งยาก โกลาหล วุ่นวาย อย่างที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้. ทั้งโลกก็ดี ทั้งประเทศก็ดี หรือแม้แต่คนๆ เดียวก็ดี. ถ้ามีธรรมะแล้ว ก็จะไม่มียะอะไรที่เป็นปัญหามาเกลี้ยกล่อมอย่างนี้. อันนี้เรารู้กันเอง โดยเฉพาะคนๆ เป็นภายในไปก็แล้วกัน. แต่ถ้ามองดูที่สังคม คุณก็ตอบได้มากกว่านั้น ว่าสังคมกำลังเป็นอย่างไร.

เมื่อรู้ว่าสังคมเป็นอย่างไร เราก็อาจสามารถที่จะปลีกตัวออกมาจากสังคมโดยทางจิตใจ; ทางร่างกายมันเนืองอยู่ด้วยสังคม หลีกไม่ค่อยพ้น แต่ทางจิตใจนี้ เราสามารถที่จะปลีกออกมาเสียจากสังคมที่สกปรก; ก็อนามิธรรมะ ชาติยัทธิธรรมะเป็นเครื่องมือ, แล้วเราก็ยังคงได้รับประโยชน์จากธรรมะ ยังสามารถทำให้ตรงตามความประสงค์ของพระธรรม ที่สร้างเรามาทำไม นี่. ในส่วนนี้ผมขอรับรองว่า คุณอย่าเป็นคนปัดมคเห็จ แก่ตัว ว่าไม่อาจจะแยกจากสังคม ไม่อาจจะปลีกจากสังคม. เมื่อเพื่อนสูบบุหรี่ เราก็ต้องสูบ, เมื่อเพื่อนกินเหล้า เราก็ต้องกินเหล้า, เมื่อเพื่อนสำมะเลเทเมาเรื่องเพศ เราก็ต้องสำมะเลเทเมา, เราไม่อาจจะแยกจากสังคม. อย่างนี้เป็นคนมูสา เป็นคนขี้ปัดมคเห็จ สำหรับจะแก่ตัว สำหรับจะไปทำความชั่ว.

ธรรมชาติสร้างเรามาโดยทางจิตใจ สามารถที่จะแยกออกจากสังคม ไปนิพพานตามลำพังเราคนเดียวก็ได้. ถึงทางร่างกายก็เหมือนกัน ถ้าเรามีความกลัวหาญพอ เราก็สามารถจะแยกออกจากสังคม; หรือถ้าเราจะเข้าไปรวมอยู่ในสังคมเราก็จะต้องเป็นฝ่ายที่ต่อต้าน ไม่ให้ขัดต่อพระธรรม.

ผมได้ยินข่าวหนังสือพิมพ์ลงว่า พวกนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยเข้าไป
ต่อสู้ทางการเมือง เกี่ยวกับพรรคนี้พรรคนั้น: แต่แล้วก็ยังสงสัยอยู่ว่า ทำไป
ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อพระธรรมหรือเปล่า? ถ้าพวกนิสิตเหล่านี้ไปต่อสู้
ทางการเมือง ทางสังคมแล้ว มันก็ต้องเพื่อความเป็นธรรม เพื่อความถูกต้อง
ตามความต้องการของพระธรรม; มันก็ใกล้เคียงกัน. แม้จะอยู่ในสังคม ถ้า
อยู่ในลักษณะอย่างนั้นมันก็มีประโยชน์เหมือนกัน. แต่ถ้าพลอยผสมโรงไปในทาง
ที่ไม่ใช่พระธรรม, ไม่ใช่ของพระธรรม, หรือว่าเป็นอธรรม, หรือว่าเป็นธรรม
ที่ผิด ๆ แล้ว มันก็ใช้ไม่ได้; มันลบล้างวัตถุประสงค์ของพระธรรม พระธรรม
ไม่ต้องการอย่างนั้น. พระธรรมต้องการให้เรามีธรรม, พระธรรมสร้างเรามา
เพื่อต้องการให้เรามีธรรมเรื่อย ๆ ไป, คือก็ขึ้นไป สูงขึ้นไป จนถึงบรมธรรม
สุดท้าย.

สิ่งที่เรียกว่า “บรมธรรม” นั้น เขาเรียกหลายชื่อ มีหลายชื่อเช่น
นิพพาน เป็นต้น อมตธรรม เป็นต้น นั่นแหละคือบรมธรรมสูงสุดของมนุษย์.
ฉะนั้นขอให้อธิบาย พระธรรมสร้างเรามา เพื่อให้เรามีธรรมเรื่อย ๆ ไปจนกระทั่ง
ถึงบรมธรรม นี่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ปฏิเสธไม่ได้. ถ้าปฏิเสธแล้วจะยุ่ง
เพราะผิดและรับสนกัน. แม้ว่า เทียบกันก็มุ่งหมายที่จะเป็นพระราชา ที่จะสืบทอด
ออกไปเป็นพระราชา, หรือเขาพูดพระราชาเป็นหลัก เรายังพูดยืนยันอยู่นั่นเอง
ว่าเป็นมนุษย์นี้เพื่อธรรมะ เพื่อดึงดูดสุขของบรมธรรม.

พระราชาก็ต้องเดินทางไปหาบรมธรรม บรรพชิตก็ต้องเดินทางไปหา
บรมธรรม; ใครจะไปเร็วช้ากว่ากัน มันอยู่ที่ใครทำผิดหรือทำถูก. ที่ออกมาเป็น
บรรพชิตนี้ก็เพื่อจะไปได้เร็ว ๆ คือตัดความผูกพันส่วนใหญ่ออกไปเสีย เพื่อจะไป
เร็ว ๆ; แต่แล้วมันก็เห็นอยู่ว่า ไม่ไปเร็ว ๆ ก็มี ยังขบถออกอุบายอันนี้ก็มี;

เพราะบรรพชิตก็มีหลายชนิด หลายประเภท; บางทีผมราวสไปเร็วกว่าก็มี. ถ้าผมราวสเป็นผู้ประพฤติกกรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจอยู่เสมอ มันก็เลื่อนชั้นไปโดยเร็ว ไม่มีอะไรที่คงที่ตายตัว ยาก้านอยู่ที่นั่น; แล้วจิตใจมันก็วิวัฒนาการไปด้วยเหมือนกัน. สิ่งที่เคยรัก เคยบูชา มันก็อาจจะกลายเป็นสิ่งที่ไม่รักไม่บูชา; แล้วก็เลื่อนไหลไปหาสิ่งอื่น ที่ไปรักไปบูชา. ไม่เท่าไรก็เห็นเป็นเรื่องไม่น่ารัก ไม่น่าบูชา; มันก็เลื่อนต่อไปอีก ก็เลื่อนไปจนถึงยอดสุด ที่จะเลื่อนไปอีกไม่ได้ คือบรมธรรม. ฉะนั้นพวกผมราวสนั้นแหละ บางชั่วโมงก็หลงไหลทางภามารมณ์ บางชั่วโมงก็ต้องการพักผ่อน บางชั่วโมงก็ต้องการความว่าง ความหยุดนิ่ง ความสงบ ไม่มีอะไรบกวน มีรสชาติทำนองเดียวกันกับนิพพาน; แต่แล้วไม่สนใจ ไม่สังเกต. และส่วนที่บูชากันเป็นส่วนใหญ่ ก็เป็นเรื่องเอวี่ถ่อยอย่างทางเนื้อหนัง; ฉะนั้นเชื่อกผมราวสส่วนมากมันจึงเป็นเสียอย่างนั้น เพราะว่าวัฒนธรรมมาตั้งแต่เดิม.

ถ้าวัฒนธรรมของพุทธบริษัทยังเข้มข้น เขาก็มีชั่วโมงที่เป็นตัวเองอย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ไปครบถ้วนเหมือนกัน; ชั่วโมงแห่งความสงบ ประกอบไปด้วยธรรม อย่างนี้ก็มี. ฉะนั้นเราถูกสอนให้บำเพ็ญในเรื่องทางฝ่ายวัตถุ ทางฝ่ายเนื้อมันนี่ จนไม่มีชั่วโมงแห่งความสงบ. นักศึกษาหนุ่มสาวเหล่านี้ก็พร้อมที่จะเป็นบ้า, พร้อมที่จะฆ่าตัวตาย, พร้อมที่จะทำอะไรผิด ๆ แยะ ๆ ด้วยมานะวิญญู หรืออวิชชา. ที่จริงการที่ตั้งกลุ่มพุทธศาสน์และประเพณีขึ้นในมหาวิทยาลัยนี้ ก็นับว่าถูกต้องตามความประสงค์ของพระธรรมอย่างยิ่ง. ที่นี้กลัวว่ามันจะตั้งแต่ปาก ถึงแก้ม มันก็มีผลเท่ากับไม่ได้ตั้ง.

นี่เราจะต้องรับรู้พระธรรมในลักษณะอย่างไร? พระธรรมสร้างเรามาเพื่อให้เรามีธรรม เราถึงนี้ไม่พ้น หลีกไม่ได้ และปฏิเสธไม่ได้, ก็ต้องพยายาม

ให้มีพระธรรม. ปัญหาข้อแรกมันจึงตอบได้ว่า เพื่อมีพระธรรม. เกิดมาทำไม?
ตอบว่า **เกิดมาเพื่อมีบรมธรรม**, คือมีธรรมะเรื่อย ๆ ไปจนถึงบรมธรรม.

ทีนี้เราจะเอาผล เอาผลอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งมันน่าชื่นใจหน่อย. ถ้าถามว่า เกิดมาทำไม? ก็ขอให้ภาวนาไว้เป็นเครื่องรางเลขว่า “เกิดมาเพื่อไม่
เป็นทุกข์ – เกิดมาเพื่อไม่เป็นทุกข์” คำนี้ฟังยาก แต่ว่ามันก็พอจะใช้ปฏิบัติได้
คือให้ถือเป็นหลักไว้ก่อนว่า เราเกิดมาเพื่อไม่เป็นทุกข์. ฉะนั้นคุณอย่าร้องให้
คุณอย่าเสียใจ ในเมื่อมีความผิดหวังใด ๆ ซึ่งไม่ใช่ความผิดของคุณ. แม้ไม่ใช่
ความผิดของคุณ แต่แล้วมันก็มีขึ้นมา, แล้วมันก็เสียใจ มาร้องให้. อย่างนี้
เป็นคนโง่ ไม่รู้จักความหมายของคำว่า “เกิดมาทำไม”. อย่างน้อยเราจะต้อง
ถือว่า เกิดมาเพื่อไม่มีความทุกข์ไว้ก่อน. ดังนั้นเมื่อความทุกข์มันเกิดขึ้นใน
ลักษณะใด หรือในระดับใดก็ตาม จะต้องบังคับตัวเองไปก่อนว่า นี่ไม่ใช่เพื่อเรา
ไม่ใช่สำหรับเรา; ฉะนั้นเราจะไม่มีการร้องให้ จะไม่ต้องมีการเสียใจ.

เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องพูดถึงการฆ่าตัวตาย นั่นมันบ้าเกินไป. เราจะ
สลัดปัญหาเหล่านั้นออกไป โดยที่ไม่ต้องรู้ว่าเพราะอะไรมากนัก; รู้แค่เพียงว่า
มันไม่ใช่สำหรับเรา. ความทุกข์นี้ไม่ใช่สำหรับเรา เราจะปล่อยไม่ทุกข์เอาไว้ก่อน;
แล้วก็แก้ปัญหาไปด้วยความรู้ หรือสติปัญญา. ความผิดหวังนั้นแหละเรียกว่า
ความทุกข์ก็ได้ คือไม่ได้ตามที่เรากำลังต้องการ. ทีนี้คนหนุ่มสาวมักจะบูชาความหวัง,
บูชาความหวังในลักษณะที่ผิด ๆ คือใจไม่ปักใจ ว่ามันจะต้องสมหวัง ถ้าไม่
สมหวังแล้วตายเสียดีกว่า นี่ก็คนโง่ที่สุด. เพราะว่า**ธรรมชาตินั้นไม่ได้สร้าง
มาสำหรับให้สมหวังเสมอไป**; แล้วมันก็ไม่ต้องการให้สมหวังสำหรับคนโง่
มันต้องการให้สมหวังสำหรับคนฉลาด. คือรู้จักธรรมชาติก็ ฉะนั้นเราต้องฉลาด
รู้จักธรรมชาติพอที่จะต่อสู้กับธรรมชาติได้; แล้วเราก็จะสมหวัง, คือเราไม่ไป
หวังอย่างโง่ ๆ เหมือนที่หนุ่มสาวหวังกัน.

เรามามีความหวังอย่างถูกต้อง อย่างลึกซึ้ง ถ้อยคำตามกฎของธรรมชาติ แล้วเราก็จะไม่คิดถึงผลหวัง; หรือถ้าพูดอย่างธรรมะที่ลึก ก็คือไม่หวังอะไร, เราจะไม่หวังอะไรจากธรรมชาติ เพราะเรารู้ว่าธรรมชาติมันเป็นอย่างที่มันเป็น หรือศึกษาอยู่ในตัวมันเอง; มันไม่แพ้ใคร แล้วมันก็เป็นไปอย่างตายตัวตามกฎของธรรมชาติ. ถ้าเราไปหวังให้ผิดไปจากกฎของธรรมชาติ มันก็เป็นไปไม่ได้. ที่นี้เราจะเป็นผู้ผสมโรงกับธรรมชาติ, คือทำให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ หรือพระธรรมนั้นแหละ แล้วเราก็จะไม่คิดหวัง.

คุณศึกษาเล่าเรียนให้มันคล้อยตามกฎของพระธรรม, คุณทำงานให้มันคล้อยตามกฎของพระธรรม, คุณมีลูกมีเมียมีอะไรให้คล้อยตามกฎของพระธรรม แล้วก็จะไม่มีผลหวัง. คำว่า “ผลหวัง” จะไม่มีในชีวิตนี้ เพราะมันประกอบอยู่ด้วยธรรม. ที่นี้หนุ่มสาวโง่ ๆ มันไปหวังตามอำนาจของกิเลส ซึ่งมันก็ต้องมีธรรมชาติ แล้วมันก็ต้องผิดหวังทุกเวลาที่อยู่กันนั้นแหละ. มันกระหายด้วยความผิดหวังอยู่เสมอไป. มันหวังมากเกินไป หรือมันหวังคิดทางนอกทาง; เพราะฉะนั้นมันจึงมีตมมกัลลิกดั้มอยู่ตลอดเวลา. นี่ก็ไม่มีพระธรรม ไม่มีธรรมอยู่ในบุคคลนั้น มันจึงเบิ่นเรก หรือว่าเป็นความวุ่นวายอยู่ตลอดเวลาด้วยความผิดหวัง. ฉะนั้นถ้าหากจะบูชาความหวัง ก็บูชาให้ถูกต้อง; เพราะความหวังมันต้องเข้ารอยกันกับกฎของธรรมชาติ แล้วเราก็จะไม่มีความผิดหวัง.

ถึงนั้นจึงเป็นอันว่า เกิดมาเพื่อรู้ธรรมชาติ แล้วไปช่วยกันกับธรรมชาติ คือพระธรรม หรือพระเจ้า อย่างที่ไม่มีผลหวัง, นี้ผมใช้คำว่า *เกิดมาเพื่อไม่ทุกข์*. ฉะนั้นคุณไม่ต้องร้องไห้ ไม่ต้องเป็นห่วง ไม่ต้องวิตกกังวล ไม่ต้องทำอะไรให้มันเป็นทุกข์. ถ้าความทุกข์มันเกิดขึ้นด้วยความเลอะของเรา

ก็รีบปีดออกไปทันทีว่า นี่ไม่ใช่เรื่องของเรา, เราจะต้องทั้งทนทำใหม่ โดยไม่ต้องรู้สึกเป็นทุกข์, มีความรู้ มีสติปัญญาทำต่อไป มันก็เป็นความก้าวหน้าวิวัฒนาการ ไปตามทางของพระธรรมอยู่เรื่อยไป; ไม่มีความทุกข์เรื่อง ๆ ไปจนถึงยอดสุดคือบรมธรรม.

ขอให้ถือว่า ถ้าความทุกข์เกิดขึ้นในลักษณะใดก็ดี เท่าไรก็ดี ก็หมายความว่ามันน่าผิด เรามันชนบทต่อพระธรรมด้วยความรู้ตัวบ้าง ไม่รู้ตัวบ้าง เจตนาบ้าง ไม่เจตนาบ้าง; ฉะนั้นอย่าไปเสียใจมัน. แม้ที่สุดแต่ความเจ็บไข้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นธรรมชาติที่สุด ก็อย่าไปทุกข์กับมัน อย่าไปเสียใจกับมัน. จะรักษาเยี่ยงวโรกาสใช้เจ็บ ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์, กระทั่งว่าตายก็ไม่ต้องกลัว, ตายก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ จะตายก็ไม่ต้องกลัว. ถ้าว่าความวิหิงสา ความระแวง หรือความกลัว เป็นทุกข์ ก็บอกว่า ไม่ใช่เรื่องของเรา ไม่ต้องกลัว. เอาอย่างนี้ไว้ทีหนึ่งก่อน, เอาอีก ๆ อย่างนี้ไว้ทีหนึ่งก่อน แม้ว่าเดี๋ยวนี้ยังไม่เป็นพระอรหันต์ แต่ขอให้ยึดหลักของพระอรหันต์ไว้ทีหนึ่งก่อน : **ความทุกข์ไม่ใช่ของเรา เราไม่ยอมรับเอาสิ่งใด.** ขอให้ฝึกอย่างนี้ จะเป็นฝึกปฏิบัติตามพระธรรม เป็นการปฏิบัติพระธรรมอย่างสูงสุด.

ขอยกตัวอย่างที่ว่าฟังแล้วน่าขบขันสักหน่อยว่า ถ้าไปเจอเสือกลางป่า ก็ไม่ต้องกลัว และเป็นทุกข์, จะขึ้นต้นไม้ ก็ขึ้นโดยไม่เที่ยงแล้วและเป็นทุกข์, จะวิ่งหนี ก็วิ่งหนีโดยไม่เที่ยงแล้วและเป็นทุกข์. ถ้าจวนตัว ก็จะต้องสู้เสือ ชกกับเสือ ก็ชกกับเสือโดยไม่เที่ยงแล้วและเป็นทุกข์. ให้จำหลักนี้ไว้ให้ได้ทีหนึ่งก่อน ว่า **“เราไม่ได้เกิดมาสู้รบเป็นทุกข์”** แล้วก็จะทำอะไรให้ตัวอยู่. ถ้าเราทั้งกลัวและทั้งเป็นทุกข์ วิ่งขึ้นต้นไม้ก็จะวิ่งขึ้นไม่ไหว, หรือจะขึ้นผิด ๆ ถูก ๆ พลัดตกลงมาให้เสียกตเสียอีก. ต้องไม่กลัวและเป็นทุกข์ มีสติสัมปชัญญะอยู่เรื่อย จะขึ้นต้นไม้ก็ขึ้นได้ดี จะวิ่งหนีก็วิ่งได้ดี, หรือจะสู้กับเสือ ก็อาจจะชกที่เดียวเสือตายก็ได้. นี่ต้องไม่กลัว ต้องไม่เป็นทุกข์.

“ฉันไม่ได้เกิดมาเพื่อเป็นทุกข์” ขอให้ทอ้งคาดานี้ไว้ แล้วก็ใช้ให้
 ถูกตามทางของพระธรรม, อย่าให้เป็นมัจฉาทิฏฐิขึ้นมา. จิตว่างแบบอนิธพาลนั้น
 เพื่อแก้ตัวที่จะทำความชั่ว; “ฉันไม่ต้องเป็นทุกข์” แล้วก็เลยติดคุกติดตะราง
 อะไรก็ได้ ไม่ขังเป็นทุกข์; ทำความชั่วอย่างไรก็ได้ แล้วไม่ต้องเป็นทุกข์;
 อย่างนั้นมันเป็นจิตว่างแบบอนิธพาล. อุดมคติแบบอนิธพาลว่า ฉันไม่ได้เกิดมา
 เพื่อเป็นทุกข์ แต่ฉันไม่รู้จักรักความทุกข์ มันไปเห็นความทุกข์เป็นความสุข หรือ
 เป็นอะไรไปเสีย.

ถ้าเรารู้ผิดชอบชั่วดีว่า อะไรเป็นความทุกข์ เราก็รู้จักหลีกเลี่ยงเสีย;
 หรือว่าอะไรเป็นเครื่องทรมานใจ เราก็ไม่เอาสักอย่างเดียว. นั่นแหละ ให้ถือกัน
 ในแง่ที่ว่า เราเกิดมาสำหรับไม่เป็นทุกข์ในทุก ๆ กรณี: แล้วเรามีความรู้
 มีสติปัญญา มีสติสัมปชัญญะ ปฏิบัติไป แก้ไขไป; เพื่อไม่ให้สิ่งที่จะเป็นทุกข์เข้า
 มันทกิดขึ้น หรือมาอีก. แต่เมื่อมันมาถึงเข้า เราไม่ยอมรับเอา เราพยายาม
 ทาหนทางที่จะไม่ให้มันมาถึง; เรียกว่า เฉยฉันทนกับเสีย คือความทุกข์.
 เมื่อความทุกข์เกิดขึ้น หรือมีเข้ามา เราจะไม่ทุกข์. เราจะยิ้มแ้มแจ่มใส
 เพื่อย่างเสียมันเสีย หรือว่าจะหลบหลีก จะหนีเสีย ก็ยังดีกว่าความไม่มีความสุข
 ด้วยความไม่เป็นทุกข์.

นี่แหละคือความมุ่งหมายของพระธรรม เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ
 เพื่อจะไม่ให้มันเป็นทุกข์, เพื่อให้คนมีธรรมะแล้วไม่เป็นทุกข์. ฉะนั้น
 เราเกิดมาเพราะพระธรรมสร้างเรามา. เราก็ต้องทำให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของ
 พระธรรม ที่สร้างเรามา; ปัญหาที่จะหมดไป. ปัญหาที่ว่า “เกิดมาทำไม?”
 เราก็ตอบอย่างดีที่สุดเลยว่า เพื่อหาความสุขประสงค์ของพระธรรม ที่สร้าง
 เราหรือที่ให้เราเกิดมา. จะเรียกพระธรรมนั้นว่า พระเจ้า หรือธรรมชาติ

ก็เจ็ดพันนั้น, ตัวมันแต่มีความประสงค์ที่จะทำให้มนุษย์อื่นไม่มีความทุกข์, ให้เป็นอยู่ในสภาพที่ไม่มีความทุกข์, คือเป็นอันเดียวกันกับพระธรรมหรือพระเจ้า.

ทั้งนี้ พอสร้างขึ้นมาในความไม่รู้, เต็ก ๆ เกิดมาไม่รู้อะไรมีการอบรมสั่งสอน หรือ วัฒนธรรมไม่ดี กำลังหลงผิดไปมาก เหมือนพวกฝรั่งที่กำลังนิยมเทคโนโลยี มันก็หนีห่างจากพระธรรม, เดินห่างออกไปจากพระธรรม ก็สร้างโลกที่ถือกันเป็นไฟขึ้นมา. ฝ่ายพวกเราเป็นพุทธบริษัทชาวตะวันออกขอให้คงรักษาไว้ ซึ่งความสว่างไสวในทางวิญญาณ; รู้ว่าเกิดมาทำไม อย่าไปตามก้นพวกฝรั่ง. ถ้าจะมี เทคโนโลยี ก็ต้องมีมาสำหรับเป็นควายตัวที่สองถือควายตัวที่มีแรง, แล้วเราก็นั่งถือควายตัวที่หนึ่ง, ตัวที่มีความรู้ ตัวที่รู้, รู้ว่าเกิดมาทำไม. ให้ควายตัวที่สองมันตามหลังไป มันก็จะไปถึงได้ด้วยความสะดวกสบาย. ส่วนเทคโนโลยี นี่ก็เพื่อให้ชีวิตทางร่างกายเป็นอยู่เท่านั้น, บู้ย่า ทายาย ของพวกเราเอาแต่พอสวยสวย ไม่เอาเหมือนพวกฝรั่งเขี่ยวัน, เอาเท่าที่จะเป็นอยู่ได้โดยสะดวก ด้วยเรื่องเครื่องนุ่มห่ม หรือ อาหารการกินที่อยู่อาศัย การแก้บ้านคัโรค. แต่แล้วเราก็มียोगวิเศษคุ้มครองป้องกันไว้ แม้ว่ามันจะขาดแคลนอะไรไม่เป็นทุกข์. แม้มันจะขาดแคลน จนกระทั่ง ทำให้ชีวิตนี้ดับไป เราก็ไม่เป็นทุกข์ นี่ก็ความสว่างไสวทางวิญญาณ. ฉะนั้นเราจึงไม่สร้างสิ่งซึ่งทำให้เราเป็นทาส. แล้วได้รับราฆ่าฟันกัน เพราะแย่งชิงหวงแหนสิ่งที่เราต้องการทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง.

นี่มันเป็นเหมือนกับว่า *bird's eye view* ซึ่งคุณจะต้องมองดูให้เห็นเสียก่อน คือคุณต้องบินขึ้นไปสูงเหมือนนก แล้วดูข้างล่าง ว่าอะไรเป็นอย่างไร ให้ทั่วถึงเสียก่อน; แล้วจึงจะรู้จักทำสิ่งเฉพาะตนให้มันสำเร็จลงไปด้วยดี. ที่ผมชักชวนให้มาฟังในปัญหาที่ว่า *เกิดมาทำไม* นี่มันเหมือนกับขึ้นไปให้สูง ๆ แล้วมองดูข้างล่าง; ให้รู้ว่าชีวิตทั้งหมดนี้ มันเพื่ออะไร; เป็นอยู่แบบยกภูเขา แล้วมองดูคนข้างล่าง มองดูโลวข้างล่าง อย่างนั้นก็ไม่มีทางที่จะทำผิด.

บัดนี้พอสว่างพอดี ยุติกันที่สำหรับวันนี้.

□